

Foto: Anda van Riet

PROFESSIONELE TALENDOCENTEN BLIJVEN ZICH ONTWIKKELEN

De afgelopen jaren is de vakspecifieke professionele ontwikkeling van docenten sterk in de belangstelling komen te staan. Levende Talen werkt aan een professionaliseringsprocedure waarin vakinhoud en vakdidactic een veel belangrijkere rol spelen dan de afgelopen jaren het geval is geweest: het BiT-project. DOOR RICK DE GRAAFF & MARIANNE BODDE

Vanaf 2007 werkt Levende Talen aan de ontwikkeling van beroepsstandaarden en een registratieprocedure voor talendocenten als onderdeel van het project 'Register van leraren in het voortgezet onderwijs', gecoördineerd door Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL). Registratie door beroepsgroepen in het onderwijs was tot nu toe alleen mogelijk voor schoolleiders (NSA), lerarenopleiders (VELON) en sinds kort ook voor docenten lichamelijke opvoeding (KVLO), op privaatrechtelijke basis (en daarmee vrijwillig). Docenten met de vereiste opleiding en aanstelling kunnen zich registreren als zij, via gecertificeerde nascholingsactiviteiten, voldoende aan hun professionele ontwikkeling werken. In Engeland, Schotland, Noord-Amerika, Canada en Nieuw-Zeeland bestaan al langer standaarden en registers voor leraren en lerarenopleidingen. Deze registers zijn echter publieksrechtelijk (en dus verplicht).

Professionalisering

Iedere school voor regulier onderwijs heeft een professionaliseringsbudget: in principe heeft iedere docent recht op professionaliseringstijd ter grootte van tien procent van zijn aanstelling, ongeveer 160 uur per jaar bij een fulltimebaan. Tussen scholen bestaan echter grote verschillen in regulering en invulling van deze professionaliseringstijd. Op sommige scholen wordt van iedere docent een jaarlijks professionaliseringsplan verwacht, op andere scholen worden de tijd en het budget alleen benut als de docent er nadrukkelijk om vraagt; op sommige scholen wordt een (groot) deel van de professionaliseringstijd ingevuld door de schoolleiding met vaak niet-vakspecifieke professionaliseringsactiviteiten, op andere scholen kunnen docenten of secties hun eigen vakspecifieke professionaliseringstijd invullen; op sommige scholen mogen professionaliseringsactiviteiten alleen buiten schooltijd plaatsvinden, op andere ook daarbinnen. Feit is dat docenten in veel gevallen minder zeggenschap hebben over de invulling van hun professionaliseringstijd dan volgens henzelf en hun vakverenigingen wenselijk zou zijn.

Bekwaamheidseisen voor leraren

Als uitvloeisel van de Wet BIO (Wet op de beroepen in het onderwijs) hebben leraren onder coördinatie van SBL in 2004 bekwaamheidseisen voor alle leraren vo en bve geformuleerd, onderverdeeld in zeven competentiegebieden (zie <www.lerarenweb.nl>). Voor de

vakinhoudelijke competentie (competentie 3) zijn in het BiT-project van Levende Talen beroepsstandaarden ontwikkeld voor talendocenten. Ze gaan deel uitmaken van een registratieprocedure die erop gericht is de docenten meer zeggenschap te geven over hun eigen professionalisering.

Het beroepsregister voor talendocenten gaat deel uitmaken van een registerproject voortgezet onderwijs. Het is in de eerste plaats bedoeld als stimulans voor de professionele ontwikkeling van individuele talendocenten. In de tweede plaats moet het de kwaliteit van de beroepsgroep als geheel aantonen en borgen. Ten derde moet het de professionalisering in handen van de beroepsgroep zelf geven.

Op dit moment wordt uitgegaan van een privaatrechtelijk, niet verplicht register, opgebouwd in drie delen: initieel register, beroepsregister en expertregister. De docent is zelf eigenaar van het register.

De belangrijkste eis om toegelaten te worden tot het *initieel register* is een lesbevoegdheid: pas afgestudeerden kunnen zich meteen inschrijven. In het *beroepsregister* worden registerdocenten opgenomen die minimaal 0,2 fte werkzaam zijn in het onderwijs, de beroepsstandaarden onderschrijven en die kunnen aantonen dat ze zich vier jaar lang veertig uur per jaar vakspecifiek verder hebben ontwikkeld. Dat is 25 procent van het aantal uren dat bij een volledige aanstelling bestemd is voor professionalisering. Na vier jaar beroepsregistratie moet de registerdocent zich herregistreren om in het register te blijven. Een *expertregister* moet nog verder worden ontwikkeld, maar zal onderdak gaan bieden aan docenten die in hun werk als expert functioneren op een van de zeven competentiegebieden.

De beroepsstandaarden (zie kader) zijn géén beoordelingsinstrument, maar een indicatie van de expertisegebieden van talendocenten. Docenten bepalen en motiveren zelf op welke gebieden, en dus voor welke standaarden, ze zich verder willen ontwikkelen. Om zich te kunnen registreren als talendocent maken docenten zichtbaar dat ze aan hun eigen professionele ontwikkeling werken.

In de registratieprocedure worden niet de vakspecifieke kwaliteiten van de docenten gewogen, maar de omvang en kwaliteit van de professionaliseringsactiviteiten die een docent onderneemt. Het uitgangspunt is dat iedere docent bewust aan zijn vakspecifieke expertise moet kunnen werken. Dit is een gezamenlijk belang en

VAKSPECIEKE BEROEPSSTANDAARDEN TALENDOCENT

Een talendocent onderschrijft de volgende vakspecifieke beroepsstandaarden en werkt planmatig aan de verdere beheersing ervan.

VAKKENNIS

Een talendocent beheerst de doeltaal minimaal op het eindniveau van de vereiste beroepsopleiding en staat boven de stof die hij moet onderwijzen. Hij beschikt daartoe over voldoende vakspecifieke kennis en is goed op de hoogte van de achtergronden van het vakgebied en van het doeltaalgebied.

1. Een talendocent beheerst de doeltaal vloeiend in alle taalvaardigheden.
2. Een talendocent heeft brede en actuele kennis van culturele en maatschappelijke ontwikkelingen en achtergronden van relevante doeltaallanden.
3. Een talendocent heeft relevante vakspecifieke kennis voor het type onderwijs dat hij verzorgt (bijvoorbeeld over literatuur/fictie, vaktaal, grammatica, spelling, strategieën, schrijfdoelen, tekstsoorten, meertaligheid).
4. Een talendocent is op de hoogte van de grondslagen en geschiedenis van het vakgebied, taalverwervings- en taalonderwijsprincipes, en taalniveau-beschrijvingen.

LEERPROCESSEN

Een talendocent heeft vakdidactisch inzicht en vaardigheden op zo'n niveau dat hij leerdoelen, activiteiten en materialen kan ontwikkelen en toepassen in aansluiting op de doelen en niveaus van zijn leerlingen.

5. Een talendocent is in staat relevante en haalbare taalleerdoelen te stellen en op basis daarvan betekenisvolle, stimulerende en leerzame (series van) taal-leeractiviteiten te kiezen en/of te ontwikkelen.
6. Een talendocent is in staat zijn onderwijs zo te organiseren dat de leerlingen actief en betekenisvol gebruikmaken van de doeltaal. Hij gebruikt daartoe ook zelf zo veel mogelijk de doeltaal.
7. Een talendocent is in staat onderwijs te ontwikkelen en verzorgen gericht op het verwerven van taalvaardigheden en vakspecifieke kennis in onderlinge samenhang.
8. Een talendocent is in staat gevarieerd, uitdagend en actueel leer materiaal te selecteren en ontwikkelen dat aansluit bij de leerdoelen en het individuele type leerling.

TOETSING EN FEEDBACK GEVEN

Een talendocent kan het taalleerproces van zijn leerlingen toetsen en evalueren, en op basis daarvan zowel bruikbare feedback geven als het onderwijsleerproces aanpassen als dat op grond van de evaluatie nodig blijkt.

9. Een talendocent heeft inzicht in het taalleerproces en het beheersingsniveau van de groep en van individuele leerlingen.
10. Een talendocent kan de keuze van ontwikkelde en gebruikte leeractiviteiten, leer- en toetsmaterialen verantwoorden.
11. Een talendocent is in staat evaluatie en feedback te richten op inhoud, adequaatheid en aanpak bij het begrijpen en gebruiken van taal.
12. Een talendocent begeleidt de leerlingen tot taalgebruikers die de taal op hun niveau voor relevante praktische doelen kunnen gebruiken.

CONTEXTEN

Een talendocent is op de hoogte van de contexten en verhoudingen van zijn vak, doeltaal en relevante doeltaallanden, met betrekking tot zijn leerlingen, zijn school, de beroepsgroep en de samenleving.

13. Een talendocent is zich ervan bewust dat taal een van de uitdrukkingsvormen is van een bepaalde cultuur. De docent is vertrouwd met het dagelijks leven en werken in landen waar de doeltaal gebruikt wordt.
14. Een talendocent is zich bewust van de talige en culturele achtergrond en diversiteit van zijn leerlingen en de mogelijke invloed daarvan op het leren van en de belangstelling voor taal en cultuur.
15. Een talendocent is zich bewust van de rol en positie van het vak in de school.
16. Een talendocent is zich bewust van relevante opvattingen over de positie, rol en perceptie van zijn taal en vak in het onderwijs en de maatschappij.

Deze versie, vastgesteld door Levende Talen op 21 april 2009, is geformuleerd voor docenten mvt. Voor Nederlands is een parallelle versie ontwikkeld. Zie voor de volledige teksten <www.levendetalen.nl>, 'Kenniss', 'Beroepsstandaarden'.

een verantwoordelijkheid van de schoolleiding en de docent.

Professionaliseringsactiviteiten

In het BiT-project zijn concrete voorbeelden uitgewerkt van leerzame activiteiten op de vier vakspecifieke domeinen met als doel om docenten concrete ideeën te geven van professionaliseringsactiviteiten die aansluiten bij de beroepsstandaarden. Ook is uitgewerkt hoe docenten inzichtelijk kunnen maken wat ze van de betreffende professionaliseringsactiviteiten geleerd hebben en wat de activiteiten voor hun eigen ontwikkeling hebben betekend.

Bij relevante professionaliseringsactiviteiten kunnen we denken aan:

- deelnemen aan (na)scholing in door Levende Talen erkende of te erkennen activiteiten (cursussen, studiedagen enzovoort);
- materiaal ontwikkelen, bijvoorbeeld voor de sectie;
- reflecteren op theorie en/of praktijk (bijvoorbeeld door het bijhouden van een persoonlijk taal(didactisch) portfolio, door onderling lesbezoek en bespreking daarvan, of door het schrijven van een artikel voor een vakblad);
- activiteiten ontplooiën in een beroepsorganisatie zoals Levende Talen;
- media/informatie bijhouden en toepassen in de onderwijspraktijk;
- begeleiden en scholen van anderen (bijvoorbeeld lio's of beginnende vakcollega's);
- overige professionaliseringsactiviteiten ondernemen die door de docent als relevant gemotiveerd kunnen worden.

Wie handhaaft de kwaliteit?

De afgelopen jaren is de aandacht voor onderwijskwaliteit en leraarschap sterk toegenomen. In 2006 had in onderwijsland nog bijna niemand van registratie gehoord. In het rapport *LeerKracht* van de Commissie Leraren (2007; beter bekend als de commissie-Rinnooy Kan) komt de term registratie maar liefst 54 keer voor. Ook het vakmanschap en de vakbekwaamheid van de docent hebben het afgelopen jaar in de media en de publieke discussie veel aandacht gekregen.

Ondanks deze ontwikkelingen zijn nut, noodzaak en uitwerking van registratie binnen Levende Talen en andere vakverenigingen nog beslist geen uitgemaakte zaak. Het is van groot belang om kritiek en bedenkin-

gen serieus te blijven nemen en in het proces te blijven betrekken. Levende Talen kan dit doen door, samen met andere vakverenigingen, het voortouw te blijven nemen bij de verdere ontwikkeling en invoering van beroepsstandaarden en registratie, en zich ervoor in te spannen dat controle op de beroepskwaliteit in handen is van de docenten zelf.

Is het realistisch om te verwachten dat docenten zich massaal zullen gaan registreren? Feit is dat er veel kritiek is op de vakspecifieke kwaliteit van docenten (en niet het minst van talendocenten) en dat veel docenten nauwelijks tijd krijgen en nemen voor hun vakspecifieke ontwikkeling. Anno 2009 is de dreiging van een lerarentekort groot en is in sommige sectoren dertig procent van de docenten al onbevoegd aangesteld. Daarmee staat de vakspecifieke kwaliteit en het imago van het beroep nog meer onder druk. Een register voor bevoegde leraren kan een impuls zijn voor leraren en scholen om zich te profileren. Juist in deze tijd moet de beroepsgroep laten zien dat ze zelf wil en kan opkomen voor kwaliteit in de eigen groep. Met het BiT-project heeft Levende Talen het initiatief genomen om op te komen voor de kwaliteit van het talenonderwijs en de leraren die daarin werkzaam zijn.

Toekomstplannen

In het najaar wordt de fase van proefregistratie door de vier voorlopers in het registratieproject bij SBL (Levende Talen en de verenigingen voor leraren wiskunde, economie en lichamelijke opvoeding) afgerond. In het voorjaar van 2010 zal het startschot worden gegeven voor het initiële register van leraren in het voortgezet onderwijs. De KVLO is al begonnen: daar stonden in juni 2009 circa 825 bevoegde leraren bewegingsonderwijs initieel geregistreerd. Hopelijk levert 2010 ook een voorspoedige registratie van bevoegde talendocenten op. In nieuwsbrieven in dit blad informeren wij u over de voortgang van het register van leraren. ■

Voor vragen en informatie: Marianne Bodde (<m.bodde@wxs.nl>) en Rick de Graaff (<r.degraaff@uu.nl>).

LITERATUUR

Commissie Leraren. (2007). *LeerKracht*. Den Haag: OCW. Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Graaff, R. de (Red.). (2008). *Eindrapportage BiT-project: Beroepsstandaarden en registratie in het Talenonderwijs*. Utrecht: IVLOS.